

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานชุมชนม้งหนองหอย

3.1. ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนม้งหนองหอย

3.1.1. ประวัติชุมชนม้งหนองหอย

ชุมชนม้งหนองหอย มีจุดเริ่มต้นจากกลุ่มชาวม้ง (ม้งขาว) จากอำเภอสะเมิงได้อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้จนกลายเป็นชุมชนขึ้นเรียกว่า บ้านหนองหอย ผู้เฒ่าท่านบอกว่าม้งขาวอพยพมาจากอำเภอหางดงและจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อแสวงหาความอุดมสมบูรณ์บริเวณแถบอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพในเขตตำบลแม่แรมแห่งนี้ ปัจจุบันนี้ได้แยกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองหอยเก่า และบ้านหนองหอยใหม่ ทั้ง 2 หมู่บ้านต่างก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเป็นอย่างดี ชาวม้งกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ เริ่มจากตระกูลแซ่ย่าง (ภายหลังเปลี่ยนเป็น “เดชะเลิศพนา”) ซึ่งเข้ามาก่อนประมาณ 1 – 2 ปี หลังจากนั้นจึงได้ชักชวนเครือญาติให้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ด้วยกัน ในปัจจุบันมีแซ่ตระกูลต่าง ๆ ตามมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนหลายตระกูลด้วยกันเช่น ตระกูลแซ่ซ่งและแซ่ว่าง เป็นต้น โดยตระกูลแซ่ย่างซึ่งเป็นกลุ่มที่มาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ก่อนตระกูลอื่น ๆ ถือเป็นตระกูลใหญ่ของชาวม้งที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่แถบตำบลแม่แรมนี้

ชาวม้งที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ได้มีการทำไร่เลื่อนลอย และมีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ บนดอยสูงรอบ ๆ บริเวณเทือกเขาแห่งนี้ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มาก หลังจากนั้นจึงเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นหลักแหล่ง แต่เดิมอาชีพหลักของชาวม้งในแถบนี้คือการทำไร่เลื่อนลอยและลักลอบปลูกฝิ่น ซึ่งเนื้อที่สำหรับปลูกฝิ่นมีประมาณ 250 ไร่ ทำให้ประชากรม้งคิดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ชาย ดังนั้นภาระในการทำไร่และดูแลครอบครัวในขณะนั้นจึงตกเป็นของฝ่ายหญิง ซึ่งต้องทำงานหนักไม่ต่างจากผู้ชายจนกระทั่งได้มีการก่อตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยขึ้นในปี พ.ศ. 2527 เพื่อลดปัญหาชาวเขาทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยได้มีการแนะนำให้ชาวม้งที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ ทดแทนการปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอย ทำให้สามารถยกระดับความเป็นอยู่ของชาวม้งให้ดีขึ้น

ปัจจุบันพื้นที่ป่าในบริเวณชุมชนหนองหอย ได้ถูกแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 1) พื้นที่ที่ใช้สำหรับทำไร่ ปลูกพืชผัก
- 2) ป่าใช้สอย
- 3) ป่าอนุรักษ์
- 4) ป่าพื้นที่อุทยานซึ่งมีการปักเขตแนวไว้อย่างชัดเจน

3.1.2. ข้อมูลทั่วไป

3.1.2.1. ที่ตั้ง

ชุมชนม้งหนองหอยตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งสูงกว่าระดับน้ำทะเล ๑,๒๐๐ เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นภูเขาสูง อากาศในช่วงฤดูหนาวจะหนาวจัด ในฤดูร้อนอากาศเย็นสบาย พื้นที่ของหมู่บ้านตั้งอยู่ตามแนวเทือกเขาถนนธงชัย อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร และเป็นหมู่บ้านที่มีรูปร่างคล้ายกับตัวหนอนซึ่งมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	บ้านโป่งไคร้
ทิศใต้	ติดต่อ	บ้านแม่ขี้, ปางไฮ
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	บ้านแม่ปง, บางบ่อ
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	บ้านโป่งแยง

จากทางหลวงหมายเลข 107 เส้นทางสายเชียงใหม่ – ฟางเมื่อเดินทางผ่านอำเภอแมริมประมาณ กิโลเมตรที่ 17 จะมีสามแยกให้เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 1096 ไปอำเภอสะเมิง เดินทางต่อไปอีก ประมาณ 15 กิโลเมตร จะพบหมู่บ้านโป่งแยง และทางแยกเลี้ยวขวาโดยสามารถสังเกตได้จากป้ายโครงการหลวงหนองหอยตรงทางเข้า (ด้านขวามือ) ถนนเข้าหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตค่อนข้างสะดวกแต่ทางลาดชันขึ้นเขาโดยตลอด

ภาพที่ 1 แผนที่เส้นทางการเดินทางสู่บ้านหนองหอยเก่าและบ้านหนองหอยใหม่

(ที่มา : <http://www.cm108.com/bbb/index.php?/topic/35805-aeoaea-aeiaea/>, 7 กันยายน 2554)

¹ กรมผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. ---. แผนที่องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.

3.1.2.2. ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของชุมชนหนองหอยจะมีลักษณะของภูมิอากาศที่ใกล้เคียงกันตลอดทั้งปีเนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำการเกษตร ดังนั้นภูมิอากาศโดยรวมจะคล้ายคลึงกันคือเย็นสบายตลอดทั้งปี ภูมิอากาศในแต่ละฤดูเป็นดังนี้

ฤดูร้อน อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 30 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน จะมีฝนตกชุกมาก

ฤดูหนาว จะมีอากาศหนาวจัดทุกปี อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 4 องศาเซลเซียส

3.1.2.3. ลักษณะบ้านเรือน

ลักษณะบ้านเรือนของชาวม้งชุมชนหนองหอยจะเป็นบ้านติดกับพื้น ปิ๊ดท๊ิบ ตามแบบดั้งเดิมของชาวม้ง แต่หลังจากการก่อตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยซึ่งทำให้ชาวม้งหนองหอยมีวิถีชีวิต และระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้น และนำมาซึ่งความสะดวกทางด้านคมนาคมตลอดจนความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับคนพื้นราบได้ง่ายขึ้น จึงทำให้ได้รับอิทธิพลในเรื่องของลักษณะบ้านเรือนจากคนพื้นราบเข้ามา ปัจจุบันชาวม้งในชุมชนหนองหอยบางส่วนที่มีฐานะดี จะนิยมปลูกบ้านแบบคนพื้นราบ ลักษณะบ้านเป็นแบบสมัยใหม่ เป็นอิฐล้วน ๆ หรืออิฐผสมไม้ หรือเป็นแบบดั้งเดิมผสมกับแบบใหม่ บางบ้านภายนอกดูสมัยใหม่ แต่ภายในก็ยังคงเป็นแบบเก่าซึ่งคงสภาพความเป็นม้งดั้งเดิมอยู่ แต่เพิ่มสิ่งของเครื่องใช้สมัยใหม่เข้าไป เช่น ตู้เย็น เครื่องซักผ้า โทรทัศน์ เครื่องเล่นดีวีดี และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3.1.2.4. การปกครอง

การปกครองตามแบบดั้งเดิมนี้มีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในหมู่บ้านซึ่งมักจะมาจากตระกูลที่มีอิทธิพลที่สุดในหมู่บ้าน ปัจจุบันรูปแบบการปกครองของชุมชนหนองหอยได้เปลี่ยนไปจากเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองแบบท้องถิ่นของไทย โดยมีผู้ใหญ่บ้านหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “พ่อหลวง” เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันก็ยังคงมีบทบาทไม่ต่างจากเดิมคือ ยังคงมีหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งให้กับลูกบ้าน ให้ความช่วยเหลือลูกบ้าน รวมถึงเป็นผู้ประสานงานระหว่างส่วนราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านในชุมชน เช่น ไปประชุมร่วมกับอำเภอ จังหวัด หรือประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่จากโครงการหลวงฯ แล้วนำข่าวสารหรือผลการประชุมที่ได้รับมาแจ้งให้กับชาวบ้านในชุมชน

3.1.2.5. การศึกษา

การก่อตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทำให้มีการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อให้ความสะดวกแก่ประชาชน เด็กเล็กในหมู่บ้านหนองหอยรวมถึงเด็กชาวมังจึงได้รับการศึกษาที่เป็นแบบแผนมากขึ้น เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสเรียนภาษาไทย ได้รับการปลูกฝังทางด้านการปฏิบัติตนหลาย ๆ อย่างจากศูนย์เด็กเล็ก และเมื่อเรียนจบจากศูนย์เด็กเล็ก พวกเขาจะไปเรียนชั้นประถมที่โรงเรียน “เจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 2” ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ และหลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาแล้ว หากใครอยากจะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นก็จะเข้าไปศึกษาต่อที่โรงเรียนในตัวเมืองเชียงใหม่ต่อไป ส่วนคนที่ไม่ได้เข้าไปศึกษาต่อก็จะออกมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือปลูกพืชไร่ ตามอย่างบรรพบุรุษ

3.1.2.6. ภาษา

ชาวมังในชุมชนหนองหอยสื่อสารกันด้วยภาษามัง ปัจจุบันนี้ชาวมังหนองหอยส่วนใหญ่เข้าใจทั้งภาษาไทยกลางและภาษาเมืองเชียงใหม่ด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่พวกเขาได้ติดต่อกับคนพื้นราบได้มากขึ้น การได้ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ รวมถึงการที่เด็ก ๆ รุ่นใหม่ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษอย่างเป็นระบบจากโรงเรียน จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนหนองหอยแห่งนี้สามารถสื่อสารกับคนพื้นราบได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะวัยรุ่นที่สามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดีพูดได้ชัด แต่ผู้สูงอายุบางส่วนที่อายุมาก ๆ ที่ไม่สามารถใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาเมืองเชียงใหม่ได้ก็ยังพอมืออยู่บ้าง

3.1.2.7. ศาสนาและความเชื่อ

แต่เดิมชาวมังมีความเชื่อหรือนับถือผี (animism) ผสมกับการบูชาบรรพบุรุษ และเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านบางส่วนได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ โดยจะเห็นว่าในหมู่บ้านหนองหอยใหม่นี้มีทั้งโบสถ์ของศาสนาคริสต์ และมีสำนักสงฆ์ของศาสนาพุทธที่ได้สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2529 และอุปถัมภ์โดย พระวิรุฬห์ธรรมโกวิท เจ้าอาวาสวัดเจดีย์สถาน อ.แมริม สำนักสงฆ์แห่งนี้มีบทบาทในหมู่บ้านคือ อบรมสั่งสอนและเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ชาวบ้าน รวมถึงการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยเหลือชาวบ้าน สงเคราะห์เด็กยากจน

ในส่วนของความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติก็ยังคงมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านในชุมชนหนองหอยยังคงใช้วิธีการทำนายด้วยกระดูกไก่เมื่อมีอาการเจ็บป่วย เพื่อให้ทราบว่าเป็นผีตนใดที่มาทำให้คนๆ นั้นเกิดอาการเจ็บป่วย และจะสามารถรักษาได้หรือไม่ หรือจะต้องรักษาอย่างไร นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนหนองหอยยังคงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมอยู่มาก เช่น เมื่อมีการเจ็บป่วยก็จะมีการทำพิธีฮ้องขวัญ (เรียกขวัญ) การทำพิธีอ้วเน้ง และพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย เป็นต้น

3.2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย

3.2.1. ประวัติและความเป็นมาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย

พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเยือนราษฎรหมู่บ้านหนองหอย และมีพระราชดำริว่า ควรให้มีการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรด้วย ทางกรมป่าไม้จึงได้จัดส่งหน่วยงานเข้าร่วมดำเนินงานร่วมกับหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าปฏิบัติงานประจำหมู่บ้านเพื่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งต่อมามีหน่วยงานร่วมดำเนินการพัฒนา ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมอนามัย และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จนกระทั่งในปี ๒๕๑๓ หน่วยงานต่าง ๆ ได้ลดกิจกรรมลงจนเหลือหน่วยงาน ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ตามปกติ คือ กรมป่าไม้และกรมประชาสงเคราะห์

เดือนสิงหาคมปี 2517 หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ทรงเห็นว่าหมู่บ้านหนองหอย มีประชากรเพิ่มขึ้นและมีการปลูกฝิ่นมาก ทั้ง ๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ และได้มีการขยายหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองหอยเก่า และบ้านหนองหอยใหม่ สมควรที่มูลนิธิโครงการหลวง จำเป็นต้องเข้าไปมีบทบาท ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย” จึงเริ่มต้นปฏิบัติงานตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

3.2.2. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานของโครงการหลวง

- 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยแนะนำพืชเศรษฐกิจใหม่ทดแทนการปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอย
- 2) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดันน้ำลำธาร และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น
- 3) เพื่อยกสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น ทดเทียมคนพื้นราบ
- 4) เพื่อพัฒนาชาวเขาให้มีความสำนึกในความเป็นไทย ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย มีหมู่บ้านในความรับผิดชอบ 5 หมู่บ้าน คือ บ้านสามหลัง หนองหอยเก่า หนองหอย-ใหม่ แม่จีและปางไฮ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 11,875 ไร่ รวมประมาณ 442 ครอบครัว ประชากร 2,007 คน ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ ม้ง ลีซอ จีนฮ่อ มูเซอ และเข้า

3.2.3. ลักษณะการดำเนินงาน

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ประกอบด้วย งานส่งเสริม งานวิจัย งานสาธิต และงานผลิตเมล็ดพันธุ์

งานส่งเสริม แบ่งออกได้ดังนี้

- พืชผักต่าง ๆ ที่ส่งเสริมแบ่งตามลักษณะตลาดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- พืชผักตลาดเปิด เกษตรกรเป็นผู้ขายผลผลิตเอง ได้แก่ กระหล่ำปลี ผักกาดหางหงส์

แครอท และผักกาดขาวปลี

- พืชผักตลาดโครงการหลวง ซึ่งปลูกตามเป้าหมายการผลิต ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ

กระเทียมต้น พวยเหลือง หอมญี่ปุ่น บีท แรดิชฯ รวมประมาณ 18 ชนิด ที่ปลูกหมุนเวียนตลอดปี

- ไม้ดอกที่ส่งเสริมเป็นหลักมี 2 ชนิด คือ แกลดิโอลัส และสแตติสเพอริชอย

- ไม้ผลเมืองหนาว ที่ส่งเสริมเป็นหลัก คือ ท้อ บ๊วย พลัม พลัม สาลี่ ไวโอลาโด และกาแฟ

และพืชใหม่ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย อยู่ระหว่างการปลูก คือ แอปเปิ้ล

- ดอกไม้แห้งโดยเน้นเป็นวัตถุดิบ สำหรับการทำผลิตภัณฑ์ดอกไม้แห้ง คือ ปลูกดอก

กระดาดและหญ้าใบมุก

งานวิจัย งานสาธิต และงานผลิตเมล็ดพันธุ์

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย เริ่มดำเนินงานในพื้นที่ ด้วยการทดสอบวิจัยพืชผักเพื่อหาพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และทำแปลงสาธิตการปลูกพืชผัก เป็นตัวอย่างให้เกษตรกร พร้อมกับคัดเลือกเกษตรกรผู้นำ โดยจัดให้ดูงานด้านการปลูกพืชผักนอกพื้นที่ เพื่อนำกลับมาปฏิบัติ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์และปุ๋ยให้แก่เกษตรกร

พืชเกษตรกรรมที่เป็นพืชเด่น ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรเป็นจำนวนมากแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

- พืชผัก ได้แก่ โกโก้ ผักกาดหางหงส์ ผักกาดหอมห่อ ฯลฯ
- ไม้ผล ได้แก่ ท้อ กาแฟ พลัมและบ๊วย
- ไม้ตัดดอก ได้แก่ แกลดิโอลัส และสแตติสเพอริชอย
- ดอกไม้แห้ง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยได้รับงบประมาณการดำเนินงานจากมูลนิธิโครงการหลวง และตั้งแต่ปี 2530 - 2536 ได้รับงบประมาณสนับสนุน จากกระทรวงเกษตรประเทศสหรัฐอเมริกา (NAS) ในด้านการปลูกพืชทดแทน ในปี 2536 กรมประชาสัมพันธ์ให้งบประมาณสนับสนุน ในด้านค่าจ้าง และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นบางส่วน ซึ่งนอกจากจะดำเนินงานส่งเสริมเพื่อพัฒนาอาชีพของ

เกษตรกรแล้วศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยได้ดำเนินงานในส่วน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใน หมู่บ้านหนองหอยใหม่โดยจัดครูผู้สอนพร้อมอาหารกลางวันให้เด็ก

3.2.4. การส่งเสริมการใช้และการอนุรักษ์พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การใช้พื้นที่ในการเกษตรกรรมนั้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยแนะนำให้เกษตรกร ทำการปลูกพืชเป็นขั้นบันไดหรือคูรับน้ำขอบเขา เพื่อลดและชะลอการชะล้างของหน้าดิน โดยมีการปลูกหญ้าแฝกช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม

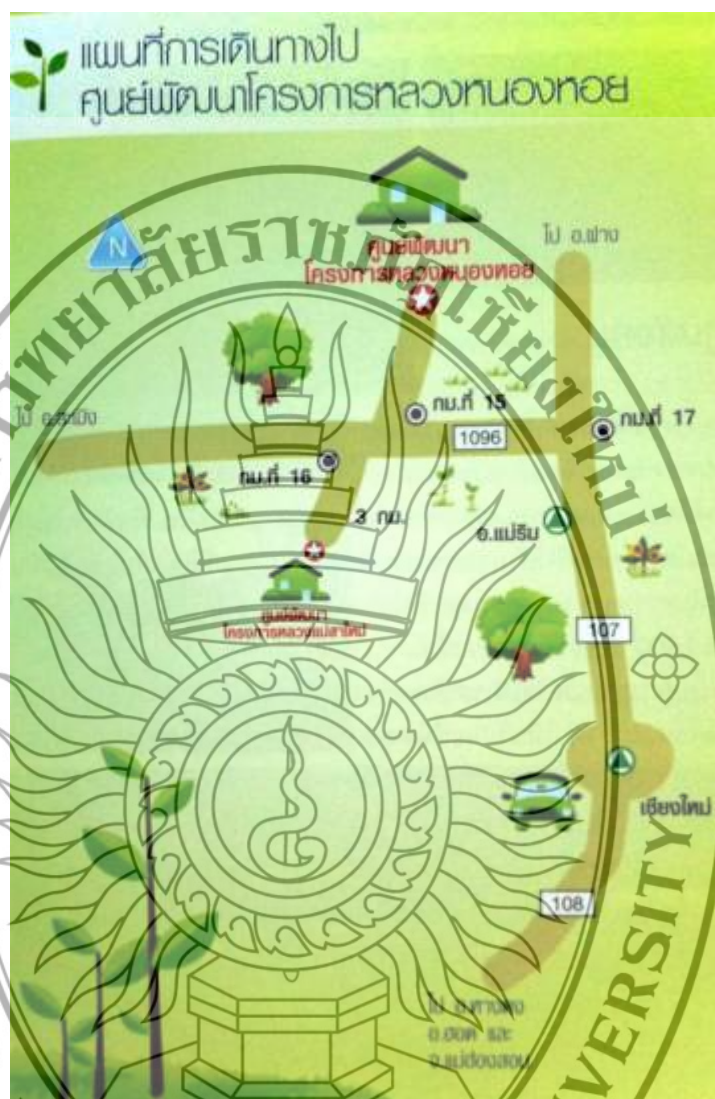
พื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 80% ใช้น้ำฝนในการเพาะปลูก สำหรับ 20% ในบางพื้นที่ใช้น้ำจาก ฝายกักเก็บน้ำขนาดเล็ก ที่กรมชลประทานสร้าง และต่อท่อน้ำผ่านแปลงเพาะปลูกของเกษตรกร โดยเกษตรกร จัดการต่อท่อส่งน้ำจากท่อใหญ่ เข้าสู่แปลงเพาะปลูกของตน ด้วยระบบสปริงเกอร์ และบางพื้นที่เกษตรกร สร้างคันดินกั้นลำห้วยธรรมชาติ และต่อท่อเข้าสู่แปลงเพาะปลูก

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงเหลืออยู่ จะห้ามไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปตัดทำลาย โดยชาวเขาร่วมกันตั้ง กฎเกณฑ์ไว้ ห้ามไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับ สำหรับพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมจะปล่อยให้ป่า ฟื้นตัว พร้อมกับปลูกทดแทนบางส่วน นอกจากนี้ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ได้ชักจูงให้ชาวเขา ร่วมกันปลูกป่าอนุรักษ์ของชุมชน เป็นประจำทุกปี ในส่วนของกลุ่มหนุ่มสาว และกลุ่มนักเรียนก็ได้ดำเนินการ ปลูกป่า เป็นป่าอนุรักษ์และป่าต้นน้ำของชุมชนไปพร้อมกันด้วย ซึ่งพื้นที่ที่ปลูกป่ามีประมาณ 50 ไร่ ไม้ที่ปลูก ประกอบด้วย จันทน์ทอง เหมเป็ดได้ห้วย นางพญาเสือโคร่ง แอปเปิ้ลป่าเลี้ยวและกระถินดอย

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย เริ่มพัฒนาและก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับซึ่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยคาดหวังไว้ว่าเมื่อได้ส่งเสริมไม้ตัดดอกให้แก่เกษตรกรมากยิ่งขึ้นแล้ว นอกจากจะช่วยให้ชาวเขาพัฒนาการช่วยเหลือตัวเอง หยุดการตัดไม้ทำลายป่ามีการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธาร ปลูกพืชบนที่ดินเป็นหลักแหล่ง มีรายได้แน่นอน ปลูกสร้างบ้านเรือนอย่างถาวร มีความสนใจด้านการศึกษา และมีความรู้ ในด้านสาธารณสุข สามารถอยู่ในสังคมอย่างคนไทยได้อย่างมีความสุขตามสมควร

3.2.5. แผนที่การเดินทางสู่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย

ภาพที่ 3 แผนที่การเดินทางสู่โครงการหลวงหนองหอย

(ที่มา: โครงการหลวง : การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงบนยอดดอย 365 วัน)²

3.2.6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ปัจจุบันศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยแห่งนี้ได้เปิดตัว ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามแห่งใหม่ ที่อยู่ใกล้ตัวเมืองอีกแห่งหนึ่ง โดยหมู่บ้านที่อยู่ในความดูแลของศูนย์พัฒนาฯ ทั้ง 5 หมู่บ้านได้ร่วมมือกับทางโครงการหลวง และกลุ่มนักวิจัยหลายๆกลุ่ม ในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญดังนี้

² มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 2553. โครงการหลวง : การท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงบนยอดดอย 365 วัน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. หน้า 85

คอยม่อนล่อง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ม่อนคว่ำล่อง” สามารถมองเห็นทัศนียภาพของเมืองเชียงใหม่บริเวณถนนเส้นแมริม-สะเมิง ได้แก่ ตัวอำเภอแมริม ตัวอำเภอสะเมิง สวนพฤกษศาสตร์ เอรಾವัน รีสอร์ท หมู่บ้านแม่สาใหม่ หมู่บ้านโป่งแยง หมู่บ้านสามหลัง รวมถึงทิวทัศน์บริเวณสันเขาคอยสุเทพและคอยปุย นักท่องเที่ยวสามารถขับรถขึ้นไปชมวิวดูสองจุดคือ จุดสูงสุดของคอยม่อนล่องและจุดฝั่งศพของขุนหลวง วิริงคะซึ่งเป็นที่ตั้งของ ศาล

ตำนานในอดีตเกี่ยวกับขุนหลวงวิริงคะซึ่งเล่าขานสืบต่อกันมาจากชาวบ้าน กล่าวว่า ในอดีตมีกษัตริย์ของชาวลัวะนามว่า “ขุนหลวงวิริงคะ” เป็นเจ้าเมืองระมิงคันคร ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพลกำลังแข็งแกร่งและมีกาถาอาคมแก่กล้า เมื่อทรงสูญเสียมเหสีอันเป็นที่รักไปก็เกิดความโศกเศร้ามาสู่ขุนหลวงวิริงคะ เป็นอย่างมาก ข้าราชการบริพารทั้งหลายเห็นดังนั้นจึงกราบทูลเรื่องเจ้าแม่จามเทวี ซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองนครหริภุญชัย หรือเมืองลำพูน ซึ่งมีความสามารถและมีรูปโฉมที่งดงามเหมาะสมที่จะเป็นมเหสีองค์ใหม่

ขุนหลวงวิริงคะจึงได้ประสงค์ให้จัดขบวนอัญเชิญเจ้าแม่จามเทวีมาเป็นมเหสี ทางด้านเจ้าแม่จามเทวีเมื่อทราบข่าวก็ไม่ปรารถนาที่จะมาเป็นชายาเนื่องจาก กลัวจะเป็นที่ครหาแก่ชาวเมือง จึงได้ออกอุบายให้ขุนหลวงวิริงคะสำแดงอาณูภาพโดยการพุ่งเสน้ำ (เหลณ) มายังเมืองลำพูน ถ้าสามารถพุ่งมาถึงได้จะยอมเป็นมเหสีของขุนหลวงวิริงคะ ขุนหลวงวิริงคะจึงตกลงแต่ขอทำการทดสอบฝีมือก่อน โดยทำการพุ่งเสน้ำจากคอยสุเทพ มาตกยังบริเวณหนองน้ำทางทิศเหนือของเมืองหริภุญชัย ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า “หนองเสน้ำ” เมื่อเจ้าแม่จามเทวีเห็นดังนั้น ก็คิดว่าคงไม่ได้การ จึงออกอุบายทำหมวกปีกกว้างหลากสิ่งลงมถวายแด่ขุนหลวงวิริงคะเพื่อเป็นกำลังใจ แต่ว่าพระนางได้ลงกาถาอาคมไว้

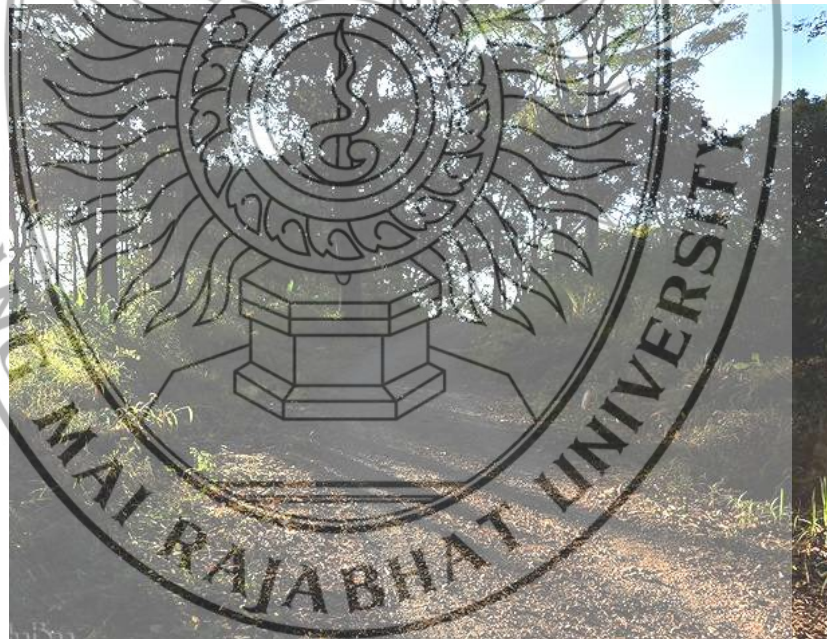
เมื่อถึงเวลาขุนหลวงวิริงคะก็ทรงสวมหมวกที่เจ้าแม่จามเทวีทำให้ก่อนที่จะพุ่งเสน้ำก็ได้เกิดมีลมพัดปีกหมวกลงมปิดตา ทำให้เสียสมาธิและอ่อนกำลังลง เสน้ำจึงพุ่งไปตกที่คอยเงินเหนือคอยคำไปไม่ถึงเมืองหริภุญชัย ขุนหลวงวิริงคะเกิดความโมโหจึงได้ยกทัพไปตีเมืองหริภุญชัยแต่ได้รับความพ่าย แพ้กลับมา ระหว่างตีเมืองหริภุญชัยขุนหลวงวิริงคะได้รับบาดเจ็บสาหัส ก่อนที่จะสิ้นใจได้มีพระประสงค์ให้นำศพไปฝัง ณ จุดที่สามารถมองเห็นเมืองหริภุญชัยได้ชัดเจนแต่ไม่สามารถนำศพข้ามแม่น้ำไปได้เนื่องจากความเชื่อของคนสมัยก่อนว่า ศพของกษัตริย์จะต้องนำไปฝัง ณ ยอดคอยสูงสุด

ดังนั้นชาวเมืองจึงนำโลง (ล่อง) ใส่ศพเดินลัดเลาะไปตามสันเขาแต่ในระหว่างเดินทางล่องบรรจุศพได้เกิดคว่ำลง ณ จุดบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า “ม่อนล่อง” หรือ “ม่อนคว่ำล่อง” นั่นเอง จึงเป็นที่มาของชื่อคอยม่อนล่อง จากบริเวณนี้สามารถมองเห็นทัศนียภาพของเมืองเชียงใหม่และลำพูนได้ชัดเจน

ปัจจุบันคอยม่อนล่องได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามซึ่งอยู่ในพื้นที่ของโครงการหลวงหนองหอย ด้วยลักษณะที่เป็นหน้าผาหินสูงชันซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,450 เมตร มีอากาศบริสุทธิ์และเป็นจุดชมวิวที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งของเชียงใหม่ อีกทั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่อีกด้วย โดยใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง จึงนับว่าคอยม่อนล่องเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและมีนักท่องเที่ยวขึ้นไปเที่ยวชมมากที่สุดแห่งหนึ่ง

ภาพที่ 3 จากดอยม่อนล่องเราสามารถมองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามไกลสุดลูกหูลูกตา
(ที่มา : นายโฆษิต ไชยประสิทธิ์)

ภาพที่ 4 บนดอยม่อนล่องมีธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า
(ที่มา : นายโฆษิต ไชยประสิทธิ์)

ม่อนแจ่ม เป็นรีสอร์ทธรรมชาติที่เพิ่งเปิดตัวเมื่อปี 2552 ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตั้งอยู่บนสันเขาซึ่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 1,350 เมตร เป็นจุดชมวิวที่สวยงามอีกจุดหนึ่งในเขตพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย สามารถมองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามที่ประกอบด้วยแปลงผักที่เป็นระเบียบสวยงาม

ภาพที่ 5 บรรยากาศภายในม่อนแจ่ม มีการตกแต่งสถานที่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ อากาศที่บริสุทธิ์ (ที่มา : <http://www.cm108.com/bbb/index.php?/topic/32985-aeiaca/> , 10 กันยายน 2554)

ภาพที่ 6 เราสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของสวนผักและเนินเขาหลายลูกจากบริเวณม่อนแจ่ม (ที่มา : <http://www.cm108.com/bbb/index.php?/topic/32985-aeiaca/> , 10 กันยายน 2554)

สวนอีเดน สวนองุ่นไร้เมล็ด ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ระหว่างทางไป
ม่อนแจ่ม เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและสามารถชิมองุ่นได้ด้วย

ภาพที่ 7 สวนอีเดนเป็นแหล่งผลิตองุ่นไร้เมล็ดที่มีรสชาติหอมหวาน (ที่มา : ผู้วิจัย)

ภาพที่ 8 สวนองุ่นไร้เมล็ดภายในสวนเอเดน (ที่มา : ผู้วิจัย)

สวนสตรอเบอรี่ บ้านหนองหอยใหม่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและเก็บสตรอเบอรี่ได้ เปิดให้เข้าชมช่วง ธค.-กพ

ภาพที่ 9 แปลงสตรอเบอรี่-ของหมู่บ้านหนองหอยเก่าและหนองหอยใหม่
เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและเก็บสตรอเบอรี่ด้วยตนเอง

(ที่มา : <http://okeeseescape.blogspot.com/2010/03/blog-post.html>, 10 กันยายน 2554))

ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาวม้ง

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้แล้ว ผู้นำหมู่บ้านร่วมกับโรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปภัมภ์ ยังมีโครงการเปิดศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาวม้ง เพื่อส่งเสริมให้ชาวม้งรุ่นใหม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเอง และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมและส่งเสริมให้นักเรียนและผู้ปกครองที่สามารถผลิตผ้าม้ง นำผ้าม้งมาจำหน่ายอีกด้วย

3.3. วิถีชีวิตของชาวม้งในชุมชนหนองหอย

ชาวม้งในชุมชนหนองหอยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผัก และผลไม้ เช่น กะหล่ำปลี แครอท โกโบ ลูกบ๊วย พลับ และไม้ดอกเช่น แกลดิโอลัส เป็นต้น ซึ่งการปลูกพืชไร่ ผลไม้และไม้ดอกเหล่านี้ได้เริ่มเข้ามาแทนที่การปลูกฝิ่นที่เป็นวิถีดั้งเดิมของชาวม้ง ตั้งแต่มีการเข้ามาของ โครงการหลวงหนองหอย โดยโครงการหลวงจะส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เข้ามาช่วยอบรม แนะนำ วิธีการปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว ตลอดจนให้ยืมเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงต่าง ๆ พอได้ผลผลิตก็จะนำมาหักค่าราคาของเหล่านี้ เงินที่เหลือก็จะเป็นผู้ปลูก วิธีการขายผลผลิตสามารถทำได้โดยการนำผลผลิตมาซึ่งที่โครงการหลวง และจดยเอาไว้ หลังจากนั้นก็จะมารถของโครงการหลวงมาขายในหมู่บ้านซึ่งศูนย์ของโครงการหลวงอีกที่หนึ่ง ซึ่งวิธีนี้ช่วยทำให้ชาวม้งในชุมชนหนองหอยได้มีอาชีพ และมีเงินเพียงพอที่จะมีวิถี

³ นายสิทธิชัย สุวรรณโชติ, สัมภาษณ์ วันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

การดำรงชีวิตที่ดีขึ้น สภาพบ้านเรือนก็ทันสมัยขึ้น ลูกหลานในชุมชนได้เข้าไปเรียนในเมืองมากขึ้น สุขภาพอนามัยก็ดีขึ้น ทั้งนี้จากการพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชนเห็นได้ว่า ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการหลวงที่ช่วยให้พวกเขาได้มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น มีความสามารถในการปลูกสร้างบ้านเรือนที่ทันสมัย มีโทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องเสียง รวมถึงคอมพิวเตอร์ รายการทีวีก็สามารถรับชมได้จากเคเบิลทีวี และเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นพวกเขาจะรักษาด้วยสมุนไพรพื้นบ้านที่มีปลูกในบ้าน หากอาการเจ็บป่วยนั้นรักษาด้วยสมุนไพรพื้นบ้านหรือรักษาด้วยวิธีการแพทย์พื้นบ้าน ไม่ได้ผลพวกเขาก็จะไปพบแพทย์ที่สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลในตัวเมืองเชียงใหม่ต่อไป

วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของชาวม้งในชุมชนหนองหอยทำให้กิจกรรมหลายอย่างของชาวม้งเปลี่ยนไป สำหรับในด้านของการปักผ้าและการผลิตชุดม้งนั้นจากเดิมที่ผู้หญิงชาวม้งซึ่งเป็นผู้ผลิตผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มให้กับตนเองและคนในครอบครัวนั้นมักจะปักผ้าหลังจากเสร็จงานในไร่ ไร่ว่างๆ ที่มีเวลาว่าง แต่เมื่อผู้หญิงชาวม้งจำนวนหนึ่งออกไปทำงานประจำในโครงการหลวงหรือทำงานรับจ้างในเมืองมากขึ้นซึ่งทำให้ผู้หญิงเหล่านั้นไม่มีเวลาปักผ้าได้อีกต่อไปหรืออาจมีเวลาน้อยจนไม่สามารถทำหลายๆ หรือหลายทีละเย็บได้อีกต่อไป การผลิตเสื้อผ้าให้กับตนเองและคนในครอบครัวจึงเปลี่ยนไปเป็นผู้ซื้อจากคนอื่นหรือเสื้อผ้าที่ไม่ใช่ชุดประจำเผ่าอีกต่อไป อีกประการหนึ่งสถานที่ทำงานหลายแห่งมีเครื่องแต่งกายประจำหน่วยงานทำให้ชาวม้งเหล่านั้นมีโอกาสในการใส่ชุดประจำเผ่าน้อยลงแม้แต่กลุ่มชาวม้งที่ทำสวนทำไร่เองก็ไม่ได้แต่งชุดม้งตามรูปแบบเดิม ผู้หญิงบางคนก็จะเปลี่ยนจากกระโปรงมาเป็นกางเกงตามแบบอย่างคนพื้นราบ ส่วนผู้ชายก็อาจใส่เสื้อยืดกับกางเกงม้ง สำหรับชาวม้งที่อยู่ในวัยรุ่น วัยเรียนนั้นต้องลงไปพักในเมืองเพื่อให้อยู่ใกล้กับสถานศึกษาดังนั้นจึงแทบจะไม่มีโอกาสได้สวมใส่ชุดม้งในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการมีโอกาสได้เรียนรู้และฝึกหัดการปักผ้าตามแบบอย่างผู้หญิงม้งก็เปลี่ยนไปเช่นกัน

ภาพที่ 10 แปลงผักของชาวม้งบ้านหนองหอย

(ที่มา : <http://www.thairoyalprojecttour.com/travel/g3-1.php>, 10 กันยายน 2554)

ภาพที่ 11 ชาวม้งหนองหอยเก็บกล้วยผลผลิต
(ที่มา : <http://www.thairoyalprojecttour.com/travel/g3-1.php>, 10 กันยายน 2554)

ภาพที่ 12 ชาวม้งหนองหอยทำงานในโครงการหลวง
(ที่มา : <http://www.thairoyalprojecttour.com/travel/g3-1.php>, 10 กันยายน 2554)